

Izveštaj o praćenju govora mržnje, diskriminatornog, stereotipizirajućeg i zapaljivog govora u informativnim medijima

u svibnju 2016.

Dražen Hoffmann

Zagreb, 27. lipnja 2016.

Kritike koje su na postupke Vlade od početka godine pljuštale iz inozemne javnosti odbačene su u nekoliko navrata kao zlonamjerna podmetanja, ali bile su autentične – jačanje povijesnog revizionizma i negacionizma i rehabilitacija NDH, ignoriranje pa i manje ili više otvoreno opravdavanje zazora prema nacionalnim manjinama bile su neke od realnosti društvenog života Hrvatske od formiranja Vlade. Ocjene stranih diplomata i medija mahom su bile na tragu jedne konstatacije – Hrvatska se postupcima aktualne Vlade, osobito onima uperenima prema medijima i organizacijama civilnog društva, odmetnula od puta liberalne demokracije i počela nalikovati režimu kojemu rigidni nacionalizam i toleriranje povijesnog revizionizma predstavljaju ideološku odrednicu i polugu moći.

Međutim, slijedom nekolicine javnih osuda NDH i ustaškog režima od strane predsjednice Republike i predsjednika Vlade, pojavila se i napuklina u takvom djelovanju te je time poticanje politike nacionalizmom nabijenog jednoglasja dijelom i „otplovilo“ dalje od struktura vlasti; no, kao što će se pokazati, to nije značilo i da je ona izgubila obilnu medijsku podršku i prisutnost u javnosti.

Sedma runda GONG-ovog praćenja medija obuhvatila je razdoblje od 1. do 31. svibnja 2016. godine, s ciljem identificiranja aktera i medija koji plasiraju diskriminatorne i stereotipizirajuće izjave i napise u javnost te konstatiranja kako su one tretirane.

Uzorak medija uvrštenih u praćenje sastojao se od četiri dnevna lista¹, šest tjednika², četiri televizijske panel-emisije/talk-showa³, jedne radijske emisije s emitiranjem uživo⁴ te šest internetskih portala⁵. Sadržaji iz svakog od praćenih medija uključeni su u analizu tematskim kriterijem tzv. „svjetonazorskih“, odnosno vrijednosno zasićenih tema koje zauzimaju važna mjesta u hrvatskom javnom diskursu i medijskom prostoru:

1. izbjeglička kriza i migracije u Europi,
2. ljudska prava LGBTIQ osoba,
3. rod i politička participacija,
4. identitet i prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj, te
5. rehabilitacija ustaškog režima.

U praćenju su kombinirani kriteriji ovih tematskih područja i naznaka upotrebe problematičnog govora, temeljem korištene definicije utemeljene na Preporuci ministarskog odbora Vijeća Europe No. R(97)20, prema kojoj govor mržnje obuhvaća *sadržaje kojima se izražava, zagovara ili potiče mržnja, diskriminacija ili nasilje, ili koji izruguju, omalovažavaju, ponižavaju, dehumaniziraju ili obezvređuju određene ciljne društvene skupine – ili njihove pripadnike – po određenim zajedničkim značajkama kao što su rasa, boja kože, nacionalno ili etničko podrijetlo, vjera, spol, seksualna orijentacija, imigrantski status ili podrijetlo i slično.*

Praćenjem je identificiran ukupno sljedeći broj potencijalno problematičnih medijskih objava koje su zatim uključene u analizu:

- 4 članka iz dnevnog tiska,
- 15 članaka iz tjednika,
- 12 članaka s internetskih portala,
- 4 televizijske emisije;

Iz građe koja je obuhvaćena praćenjem, ovdje su izdvojeni slučajevi koji ocrtavaju najeklatantnije linije problematičnog govora (diskriminatornog, stereotipizirajućeg govora ili govora mržnje) u praćenom razdoblju, uz napomenu kako su se refleksije nekih od njih pojavljivale i u drugim medijskim objavama i polemikama.

¹ 24 sata, Večernji list, Glas Slavonije, Slobodna Dalmacija

² 7dnevno, 24 express, Glas Koncila, Globus, Hrvatski tjednik, Nacional

³ Bujica, Markov trg, Otvoreno, RTL Direkt

⁴ U mreži Prvog – Hrvatski radio

⁵ Direktno, Dnevno, Libela, Lupiga, Index.hr, Narod.hr

0. Kontekst: o prošlosti i sadašnjosti, NDH i nacionalnim manjinama

Na tragu žestokih kritika iz redova vladajuće koalicije, 20. svibnja u Hrvatskom je saboru srušen izvještaj pučke pravobraniteljice, uz argumentaciju kako posvećenost zaštiti prava manjina ugrožava prava većine te kako je većinski narod taj kojemu prijeti stvarna ugroza, zbog čega je, po mišljenju saborske većine, izvještaj Pravobraniteljice u segmentu u kojem se odnosi na položaj manjinskih skupina u hrvatskom društvu deplasiran. Ovo potpuno izopačeno razumijevanje svrhe institucija za zaštitu ljudskih prava i zakonodavstva koje štiti prava manjina indikativno je za razinu svijesti o liberalnoj demokraciji kao obliku uređenja koje načelu odlučivanja voljom većine daje nužnu dopunu u obliku pravnih i institucionalnih mehanizama za zaštitu manjinskih prava od diskriminacije, opresije i pokušaja asimilacije. Ovakav pokušaj diskreditacije jedne od središnjih institucija za zaštitu ljudskih prava ujedno je indikativan i za postojanje određenih političkih pretenzija na to tijelo i njegov budućí smjer djelovanja.

Nastavljajući se na prethodno razdoblje, medijska kampanja relativizacije i „pranja“ ustaškog režima te povijesnog revizionizma bila je u svibnju i dalje glavnom tematskom preokupacijom jednog dijela medija, obnovljena otvorenim distanciranjem najviših ešalona vlasti od rehabilitacije NDH, do kojega je došlo nakon pritiska međunarodne zajednice.

1. Bujica-Narod.hr: huškačka sinergija

Krajem travnja, glumac Rene Bitorajac izveo je u eteru Radija Antena satirični prepjev *Mi, Hrvati*, nabijen stereotipima o hrvatskoj svakodnevnici i raznim društvenim pojavama, uključujući i netoleranciju. No, u izokrenutom razumijevanju odnosa između satire i neprihvatljivog govora, ovaj nastup nije mogao ostati bez brze i ekstremne reakcije.

Nekoliko dana kasnije, 6. svibnja, emisija **Bujica** započela je prilogom posvećenim upravo Bitorajcu, za kojega se navodi kako je potomak partizana te kako živi u elitnom stanu oduzetom od domobranskog generala te je zbog toga njegova cijela obitelj uvijek bila u privilegiranom položaju. No, ono što je bilo posebno upadljivo u prilogu o Bitorajcu bio je kadar u kojem je jasno prikazana tabla s adresom na kojoj glumac navodno stanuje, kao i sama zgrada i njezino neposredno okruženje.

Na zanimljiv je način ovaj prilog prenio portal **Narod.hr** koji je sadržaj emisije objavio u obliku članka grafički opremljenog kadrovima iz Bujice, uključujući i, znakovito, upravo kadar s kućnim brojem. Taj je kadar naknadno ipak uklonjen iz opreme članka na Narod.hr.

Medijsko objavljivanje nećijih osobnih podataka u kontekstu denuncijatornog sadržaja, ma s kojim ciljem bilo učinjeno, izrazito nalikuje na poziv na konkretno djelovanje protiv neke osobe, kao huškanje na nasilje ili nanošenje štete. Svi navodi izrečeni u Bujici bili bi potpuni i bez kadra koji prikazuje adresu i kućni broj. No, to vjerojatno nije bio ni cilj, obzirom da upravo objava adrese stanovanja šalje posebno snažnu zapaljivu poruku.

2. Luka Prcela: s oltara u slavu NDH na javnoj televiziji

U sklopu propovijedi na misi u Splitu održanoj 8. svibnja koja je izravno prenošena na HTV1, prior dominikanskog samostana u Splitu **pater Luka Prcela** izgovorio je rečenicu:

...Ja ne mogu nikako oprostiti ovo što je Kolinda Grabar Kitarović izjavila da Nezavisna Država Hrvatska nije bila nezavisna i da je bila zločinačka.

te kako:

...nismo mi [Hrvati] bombardirali ni Dresden ni Hamburg. Koga smo mi zapravo ubili izvan svojih granica?

Ovo odbijanje karakterizacije profašističke NDH kao države utemeljene na zločinu učinjeno je krajnje ciničnim ograndom kako ona „nije ubila nikoga izvan svog teritorija“ – kao da masovni državni teror prema Srbima, Židovima, Romima, Hrvatima koji se s režimom nisu slagali i drugima unutar vlastitih granica te rasni zakoni i njihova implementacija u koncentracijskim logorima nisu dovoljne kvalifikacije za zločinačku državu.

Usljedile su brojne javne kritike upućene samom Prceli, ali i HRT-u s kojega je na javnu i masovno diseminiranu apologiju ustaške države reagirano priopćenjem koje ističe kako *stavovi i mišljenja koji se prenose u izravnim radijskim i televizijskim prijenosima ne izražavaju stavove i mišljenja Hrvatske radiotelevizije*. Izgovor kako je teško kontrolirati sadržaj u prijenosu uživo bio bi utemeljen kada prior Prcela ne bi otprije bio poznat po svojim stavovima, o kojima se urednik javnog televizijskog servisa svakako trebao informirati prije odluke o emitiranju.

No, iako su Prcelina medijska pojavljivanja u većini medija bila ograničena na njegovu izjavu kako iza svojih riječi izrečenih na misi stoji te kako nije ni kriv ni dužan jer je, navodi, *samo propovijedao Evanđelje*, svećenik je već sljedećega dana (9. svibnja) telefonski gostovao u emisiji *Bujica* i dodatno potvrdio svoj stav prema svojem ekscesu, rekavši kako:

...bio bih hulja kad ne bih priznao riječi Franje Tuđmana kako je Nezavisna Država Hrvatska vjekovni san hrvatskog naroda (...) ni bolja ni gora od drugih.

zatim kako:

(...) toliko naglašavati zločinački karakter hrvatske nezavisne države, to je za mene zaista jedan zločin.

te, na završetku svojeg javljanja, kako:

Dok sam držao misu za Poglavnika su me prozivali stalno.

Ova rečenica daje naslutiti kako Prcela po svoj prilici uopće ne vidi problem u bogoslužju posvećenom vođi profašističke države, kao ni njezino opravdavanje s oltara. Prcelino ustrajanje na neproblematičnosti njegove izjave u propovijedi i njegovog dosadašnjeg javnog apologetskog djelovanja prema NDH, ma koliko se splitska dominikanska provincija distancirala od njega kao stava koji nije njezin službeni, doprli su do stotina tisuća gledatelja, prvo putem javnog servisa a potom i putem brojnih drugih medija.

3. Luka Podrug o ideologiji i institucionalizaciji *anti-antifašizma*

U emisiji *Bujica* 20. svibnja gostovao je splitski gradski vijećnik iz redova HČSP-a **Luka Podrug**. Govoreći o temeljima hrvatske državnosti i kritizirajući pritom spomen ZAVNOH-a kao temelja hrvatske državnosti u Izvorišnim osnovama Ustava RH kao ideološki odabir, Podrug nije propustio istaknuti svoj stav kako je temelj hrvatske državnosti:

...Domovinski rat, naslonjen na deseti travnja [1941., datum proglašenja NDH] kao klicu neovisnosti.

Osim što pozivanje na utemeljenje kvislinške države ne bi predstavljalo ništa manje ideološki potez od unošenja ZAVNOH-a u Izvorišne osnove Ustava, ovo je korak dalje u već udomaćenoj argumentaciji o antifašizmu kao „floskuli“. Naime, u nastojanjima delegitimiranja spomena antifašizma u Ustavu ali i antifašističkog pokreta uopće, ponavlja se teza kako su masovni zločini počinjeni u NDH samo zastranjenje, dok ona sama po sebi i dalje opstoji kao legitimna državna tvorevina u odnosu na današnju RH.

Ovakvi su argumenti dio kontinuiteta nastojanja legitimiranja i pune rehabilitacije ustaške države i ozbiljan su doprinos postupnoj afirmaciji te epizode hrvatske političke povijesti. Kada ovakve apele u medijima plasiraju javni dužnosnici – poput člana predstavničkih tijela lokalnih vlasti – oni dodatno dobivaju na težini i utoliko lakše ulaze u područje *mainstreama* kao navodno legitimni.

4. Dnevno: čitateljski komentar o manjinskim pravima

Portal **Dnevno** od 30. svibnja objavio je, navodeći kako se radi o pismu čitateljice, tekst pod naslovom *STUDENTICA 'OPRALA' POLITIČARE: Srbi traže svoja prava u zemlji koju su krvnički mučili, a svaki Hrvat koji voli zemlju je 'ustaša'*. Govoreći o aktualnim podjelama u hrvatskom društvu, tekst se dotiče i pitanja prava nacionalnih manjina:

Glavna nacionalna manjina su Srbi (4%), dok od ostalih 20-ak manjina svaka čini manje od 1% stanovnika. U Hrvatskoj koja je pogođena Domovinskim ratom 1991., Srbi traže svoja prava. Te ne tako davne 1991. srpski agresori su izvršili napad nad Hrvatskom.

(...)

A Srbi traže svoja prava u zemlji koju su oni krvnički mučili. Traže uspostavu ćirilicnog pisma u gradu Vukovaru koji je pao u srpske ruke 1991. na nečastan, nemoralan, ubilački način. Postojao je niz paravojnih jedinica (Arkanovi Tigrovi, Šešeljevi Beli orlovi...) koji su klali hrvatski civilni narod, na razne nehumane načine mučili i ubijali ljude. A sad taj isti srpski narod traži svoja prava u Hrvatskoj.

Ovaj pokušaj delegitimiranja prava srpske nacionalne manjine zbog oružane pobune i agresije na Hrvatsku u devedesetima potpuno je protudemokratski apel. Srpska manjina u cijelosti ne može snositi odgovornost za počinjena zlodjela, niti je moguće ili opravdano prava pripadnika i pripadnika te skupine na bilo koji način uvjetovati ili revanšistički uskraćivati. S druge strane, ovom se objavom nameće i pitanje o uredničkoj politici i stavu medija koji bez problematiziranja odabire objaviti čitateljske tekstove koji relativiziraju manjinska prava.

5. Mržnja 2.0.1.

Napokon, i u ovome izvještaju vrijedi spomenuti neke od komentara pod člancima na internetskim portalima u svibnju, ovoga puta na portalu **Dnevno**. Glavna tema: izbjeglice i migranti - društveno ranjiva skupina posebne ranjivosti na javno stvaranje zazora i mržnje. Komentare huškačkog i mrzilačkog sadržaja, među kojima i ovakve, uredništva internetskih publikacija mogu i trebaju moderirati, budući da komentari čine sastavni dio njihovih medijskih objava.

M **R** **Z**

Neka idu Merkelici ona ih je zvala. Neka nju siluju a ne sutra našu djecu. EU je močvara da nemože biti veća....Jedini pametan u ovoj situaciji je Orban.

Like · Reply · 9 · May 20, 2016 11:11am

M **Ž**

vodi si ih doma. pogledaj kaj rade po europi i bilo gdje drugdje gdje dođu. tamonocni crnci i arapi, kao i ostali iz trećesvjetskih vukojebina nam ne trebaju. pa oni su nepismeni i na vlastitom jeziku. ti ćeš ih hraniti? nemamo dovoljno naše sirotinje?

Like · Reply · May 22, 2016 5:45am

M **K** **M**

...,,hipotetički,,,nisu problem tih 1600,,,
...,,problemi će nastati kad ta brojka počne da se razmnožava geometrijskom progresijom,,,za par godina koliko će ih biti,,,
...,,nemojte dozvoliti da ogade Hrvatsku zemlju,,,nekršćeni,,,

Like · Reply · 3 · May 20, 2016 1:44pm

N **D** **S** **T**

Sorry I cannot speak Croatian. But my wife is Croatian.We live in South Africa. Don't ever let the EU tell you what to do.By letting all the Muslims into your country you will soon be doomed like England.Muslims dhihadists are infiltrating every country.They are poison and must be eradicated. Fuck the European union.You fought for your country.Keep it clean.Its a great country.Dont take Muslim refugees.Keep Croatia for Croatians.Send them back.Look what is happening in London!

Like · Reply · 7 · May 21, 2016 2:13pm

T **J** **O** **S** **E** **E** **M** **O** **P** **E** **R** **A**
Owner-operator at Self-Employed

A stari neprijatelj cionistički židov sve financira i gleda kako se međusobno koljemo! Nemojmo biti goyimi (stoka) kako nas oni posprdno zovu nego toj bagri treba već jednom uzvratiti,posljednji lik koji ih je dobro preplašio oduzeo je sebi život u berlinskom bunkeru

Like · Reply · 2 · May 17, 2016 11:37am

M **S** **R** **C**

Činjenica je da se muslimani naseljavaju u Europu stihijski ili planski to sad nije ni bitno, isto je činjenica kad zapadna Europa se popuni da će im biti dobra i Hrvatska ali najgora stvar od svega je što mi bijele tupine gledamo kako se urušava cijela civilizacija i način života dok se bavimo budalaštinama i igramo playstation i slično, dok prodančine od novinara nam ispiru mozak svakodnevno sa multikulti lažnom propagandom i uspješno asimiliranim mujosima i raznim drugim svjetskim smećem koje već opasno zagađuje tlo Europe.

Like · Reply · 3 · May 17, 2016 12:10pm

L H

Bravo seljačine multikurčinske, političke; idemo dovući "doktoare i primarijuse", "astrofizičare i vrhunske inženjere", a da ne spominjem nobelovce " ! Prvo njih 60, zatim 1600, a nadalje, pa sami si izaberite broj. Koliko će samo muškog smeća doć, pećinskog šljama koji će samo živiti od Hrvatskih poreznih obveznika, ne radeći ništa i žaliti se kako im je loše kod nas! Biti će povlaštenija kasta od " ugroženih " srba, da ne govorim da će sve udruge, zna se na koje mislim, odmah proširiti svoju djelatnost na multikulturu i osnovati nove udruge, a šećer na kraju, bit će još više posla za najpoznatijeg etnobožnismena u ovim krajevima "Pupavca"!

Like · Reply · 8 · May 20, 2016 10:42am

te, na drugu temu, gost komentator s portala Direktno:

I S

Vidite li vi sada zašto te srbočetničke svinje, jednostavno nema se druge riječi za njih, treba tamaniti kao bijesne štakore, i zašto se ta gamad nije smjela štediti niti u Jasenovcu koji je trebao biti puno produktivni i takve istrebljivati?

Poanta

Povijesni revizionizam koji relativizira politike fašističkih, nacističkih i drugih političkih tvorevina utemeljenih na ideologiji rasne, nacionalne ili etničke dominacije igra važnu ulogu u normalizaciji socijalne distance i zavora prema ranjivim i manjinskim skupinama u društvu. No, neovisno o pozivima na naslijeđe i simboliku tzv. Nezavisne Države Hrvatske, moguće je identificirati promoviranje isključivih protumanjinskih stavova u današnjoj Hrvatskoj. Ovakvom sentimentu često pogoduju upravo masovni mediji koji mu pružaju publicitet i doseg šire publike, nekritički ga prenose ili mu pak otvoreno pružaju podršku. Odgovornost za kontriranje takvoj normalizaciji diskriminacije je dobrim dijelom na medijskoj publici koja je osviještena i spremna reagirati.

Svoj doprinos u tome može dati i stranica www.dostajemrznje.org, putem koje je moguće u nekoliko jednostavnih koraka prijaviti pojavljivanje govora mržnje, poziva na diskriminaciju i drugih oblika neprihvatljivog govora u javnosti i u medijima.

Za sadržaj članka isključivo je odgovoran GONG te on ni na koji način ne predstavlja službene stavove donatora. Ovaj izvještaj je nastao u sklopu projekta 'Dosta je mržnje!', uz financijsku podršku Fondova Europskog gospodarskog prostora i Kraljevine Norveške za organizacije civilnoga društva, čiji je provoditelj za Republiku Hrvatsku Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva.